

KIMMO GRANQVIST
HENRY HEDMAN

SUOMEN ROMANIN NOMINIMORFOLOGIAA

Suomen romanien puhuma romanikielen murre kuuluu niin sanottuun pohjoiseen murreryhmään. Lähimpänä Suomen romanikieltä ovat siten Englannin sekä toisaalta Puolan, Pohjois-Venäjän ja Baltian romanikielen murteet ja sinte-manuš, jota puhutaan Saksassa ja Ranskassa (Bakker ja Matras 1997). Tämän artikkelin tavoitteena on esittää yleiskuvaus Suomen romanin nominimorfologiasta. Artikkelissä pyritään lisäämään ja täsmentämään nominimorfologian diakronian ja synkronian tuntemusta ja tuottamaan uutta tietoa Suomen romanin leksikon komponenttien kahtiajaon purkautumisesta sekä kielitypologisista muutoksista analyttisempään ja agglutinoivampaan suuntaan, joista Pirttisaari (2002) ja Granqvist ja Pirttisaari (2003) mainitsevat.

Artikkelissa käsitellään aluksi romanin leksikaalista kerrostumista ja morfologian kerrostumia. Tarkastelemme nominivartaloiden muita morfologisia perusominaisuuksia, joita ovat vapaus tai sidonnaisuus, kieliopillinen suku ja elollisuus (vrt. Matras 2002: 72–73). Tämän jälkeen käsitellään aluksi morfotaksia ja derivaatiota ja esitellään sitten alustavasti substantiivideklinaatiot kahden primaarisijamuodon, nominatiivin ja obliikvin, pohjalta sekä esitetään substantiiviparadigmoihin liittyviä muutostendenssejä. Luonteeltaan flekteeraavien primaarisijojen jälkeen kuvataan romanin kaksitasoisen sijajärjestelmän toinen, agglutinoiva kerrostuma, sekundaarisijat, ja tarkastellaan erityisesti niiden diakroniaa Suomen romanin näkökulmasta. Matras (2002) erottaa vielä kolmannen sijajärjestelmän tason, analyttiset adpositiot, jotka ovat lähinnä adverbijohtimia; artikkelissa käsitellään näiden synkroniaa ja diakroniaa. Lisäksi selvitetään adjektiivien, numeraalien ja pronomien morfologiaa.

Artikkeli pohjautuu monitasoiseen kielenainekseen, joka käsittelee sekä kirjoitettua että puhuttua kieltä. Kirjoitetun kielen lähteistä tärkein on Viljo Koiviston (1994) romani–suo-

mi–englanti-sanakirja, jossa iso osa substantiivihakusanoista on taivutettu primaarisijoissa. Koiviston sanakirjan rinnalla on käytetty Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen romanikielen puhekielikorpusta, jonka laajuus on tällä hetkellä noin 140 000 sanaa. Puhekielikorpus perustuu nauhoitteisiin, joista valtaosa on tuoreita, Hellevi Hedman-Valentinin vuosina 2000–2001 keräämiä, osa taas vanhempia, Juhani Pallosen vuonna 1995 Hana-saassa järjestetyn kieliseminaarin yhteydessä äänittämiä. Suurimman osan aineistosta on litteroinut Hellevi Hedman-Valentin, osan kuitenkin Kimmo Granqvist. Korpuksen litteraatio on melko karkeaa, koska tavoitteena oli hankkia materiaalia ensi sijassa sanaston ja morfosyntaksin tutkimukseen. Kielenoppaita on yhteensä 89 (46 naista ja 43 miestä) kaikkiaan 32 paikkakunnalta kattavasti eri puolilta maata, niin että molemmat Suomen romanin päämurteet, itäinen ja läntinen, ovat hyvin edustettuina (vrt. Valtonen 1968; Granqvist 2002b). Puhujien ikä on 16–87 vuotta. Keruuhankkeen tavoitteita silmällä pitäen kielenoppaiksi pyrittiin kuitenkin valitsemaan ennen kaikkea hyvin romanikieltä taitavia henkilöitä, joten nuoria on joukossa vähän.

ROMANIN LEKSIKON JA MORFOLOGIAN KERROSTUMISTA

Romanin leksikko on jakautunut kahteen pääkomponenttiin, alkuperäiseen temaattiseen ja lainattuun atemaattiseen (Kaufman 1979; Hancock 1995; Bakker 1997; Elšík 2000a; Matras 2002); saksankieliset julkaisut puhuvat mieluummin alkuperäisestä (*Erbwort*) ja lainatusta (*Lehnwort*) sanastosta (Boretzky 1989, 1994; Iгла 1996; Halwachs 1998; Cech ja Heinschink 1999). Temaattiseen komponenttiin kuuluvat alkuperäiset indoarjalaiset sanat (noin 650–700) ja niiden lisäksi ennen kaikkea iranilaisia (noin 70) ja armenialaisia (noin 40) juuria sekä laajasti nähtynä vielä Bysantin ajan kreikan lainat (noin 200–250) (Bakker ja Kyuchukov 2000: 24–25; Matras 2002: 21; vrt. kuitenkin Boretzky 1992). Valtosen (1972) sanakirjan pohjalta Haarmann (1985: 68) on todennut, että Suomen romanissa alkuperäinen indoarjalainen leksikko on supistunut noin 450 juureen (noin 20 prosenttia Suomen romanin 2 300 dokumentoidusta juuresta). Atemaattiseen komponenttiin kuuluvat vastaavasti Bysantin ajan kreikkaa uudemmat lainat. Suomen romanissa erityisesti ruotsin vaikutus on ollut vahva; ruotsinlainoilla on ollut suuri merkitys, koska ilmeisesti niiden avulla kieli on pysynyt elinvoimaisena (Leiwo 1999: 129; Granqvist ja Pirttisaari 2003). Näkemykset ruotsinlainojen osuudesta Suomen romanin leksikossa vaihtelevat 23 prosentista (Valtonen 1966) peräti 45 prosenttiin (Valtonen 1979). Suomen sanastollinen vaikutus on sen sijaan ollut selvästi ruotsia vähäisempää, ehkä juuri romanin salakieli- luonteen vuoksi (Valtonen 1968: 241–254; Sammallahti 1972: 31–32; Leiwo 1999: 129). Suomen romanin kolmas leksikaalinen kerrostuma käsittää kaikkein uusimmat suomenlainat, esimerkiksi sanat *hyvin, mutta, sitte* 'sitten' ja *välli* 'väliin', joita ei välttämättä mukauteta fonologisesti, mutta rajanveto lainaamisen ja koodinvaihdon välillä on näissä tapauksissa usein ongelmallista (Ariste 1940: 216–217; Granqvist tulossa c; Granqvist ja Pirttisaari 2003).

Leksikon komponentteja merkitään ikonisesti eri morfein, ja ne taipuvat eri tavoin (Boretzky 1989; Boretzky ja Iгла 1991). Alkuperäisen temaattisen leksikon komponentin noudattamaa kielioppimallia kutsutaan temaattiseksi ja lainasanojen noudattamaa vastaavasti atemaattiseksi. Atemaattinen kielioppi muotoutui varhaisromanissa (*Early Romani*) ▷

Bysantin aikana, jolloin produktiivista kreikasta omaksuttua morfologiaa alettiin käyttää lainasanojen yhteydessä, mutta kontakti kreikan kanssa laukaisi muitakin kontakti-ilmiöitä, kuten useimpien romanimurteiden prenominaalisen määräisen artikkelin muodostumisen (Matras 2002: 19). Suomen romanista artikkeli on hävinnyt muutamia leksikaalistuneita poikkeuksia lukuun ottamatta, mutta vielä Valtonen (1968: 158) mainitsee niitä jonkin verran 1960-luvulla käytetyn. Suomi on vaikuttanut muillakin tavoin romanin morfologiaan; tästä hyvinä esimerkkeinä ovat suomen sijamuotojen käyttö ja adjektiivien komparatiivin muodostus suomen johtimella *-mpi*, mikä on melko yleistä puhutussa nykyromanissa.

Suomen romanissa on havaittavissa temaattisen ja atemaattisen komponentin kahtiajaon purkautumista, josta ensimmäisenä huomautti Pirttisaari (2002). Se ilmenee muun muassa temaattisten ja atemaattisten paradigmojen yhdentymistendensseinä, joita löytyy sekä nomini- että verbimorfologiasta. Pirttisaari perustelee kahtiajaon purkautumista sillä, että se ei palvele kommunikaatiota vaan mutkistaa systeemiä ja vähentää isomorfisuurta (Dressler 1985), mutta myös analogialla, josta mainitsevat myös Granqvist ja Pirttisaari (2003). Verbiparadigmoissa Pirttisaari (2002: 176) katsoo temaattisen ja atemaattisen komponentin kahtiajaon purkautuneen abduktiivisen yleistyksen tuloksena.

NOMINIEN VARTALOT

VAPAAT JA SIDONNAISET MORFEEMIT

Valtaosa romanin nominivartaloista on sidonnoisia morfeemeja, eli niiden vartaloallomorfi edellyttää esiintymistä jonkin muun sidonnoisen morfeemin kanssa, vähintäänkin jonkin primaarisijan pääteen kanssa: *rakl + o* (poika + MASK. NOM. SG.) 'poika', *lool + i* (punainen + FEM. NOM. SG.) 'punainen'. Ainoastaan $\emptyset$ -merkittyjen nominien vartalot voidaan katsoa vapaiksi morfeemeiksi, koska ainakin niiden yksikön nominatiivi (elottomilla myös yksikön akkusatiivi) esiintyy itsenäisenä vaatimatta sidonnoisten tai vapaiden morfeemien allomorfien liittämistä niihin. $\emptyset$ -merkittyjä nomineita ovat monet alkuperäiset temaattiseen komponenttiin kuuluvat substantiivit, nollamorfien avulla mukautetut uudet lainaadjektiivit, useimmat pronominimuodot sekä kaikki kardinaaliluvut:

Substantiivi	Adjektiivi	Numeraali	Pronomini
<i>rom + $\emptyset$</i> 'romani'	<i>kniis + $\emptyset$</i> 'saita'	<i>iek + $\emptyset$</i> 'yksi'	<i>me</i> 'minä'

<i>foor + os</i> 'kaupunki'	<i>lool + o</i> 'punainen'	<i>efta + t + o</i> 'seitsemäs'	<i>vaur + o</i> 'muu'

KIELIOPILLINEN SUKU JA ELOLLISUUS

Suomen romanikielessä on muiden romanikielen murteiden tapaan perinteisesti katsottu olevan kaksi kieliopillista sukua, maskuliini ja feminiini. Kieliopillinen suku on tyypillisesti substantiivien ja persoonapronominien piirre, mutta muistakin kieliopillisista kate-

gorioista, kuten adjektiiveista ja possessiivipronomineista, on päättein mahdollista muodostaa maskuliini- ja feminiinimuodot.

Myös Suomen romanin osalta pätee pääosin se, että erisukuiset substantiivit kuuluvat eri taivutusparadigmoihin (vrt. Elšik 2000a: 19; Granqvist ja Pirttisaari 2003). Tunnuksellisten substantiivien alkuperäinen suku on useimmiten pääteltävissä affiksien perusteella, muttei aina. Toisin kuin tunnuksellisten substantiivien, $\emptyset$ -merkittyjen substantiivien sukua ei voida päätellä minkään säännön pohjalta, vaan muun muassa *kaht* 'puu' on maskuliini, kun taas *tšimb* 'kieli' on feminiinisukuinen.

Kieliopillinen suku on ehkä suomen vaikutuksesta pitkälti — joskaan ei missään tapauksessa täysin — hävinnyt, niin että jäljelle on pyrkinyt jäämään vain opposition tunnusmerkitön termi, maskuliini (vrt. Granqvist 2002a: 14; Pirttisaari 2002: 160). Substantiivien taivutukset noudattavat kuitenkin edelleen pitkälti vanhoja maskuliini- ja feminiini-paradigmoja. Tosin analogiavaikutusten vuoksi maskuliinityyppinen primaarisijojen paradigma on alkanut korvata feminiinitaivutuksia (ks. s. 491–493 ja Granqvist 2002a: 14; Granqvist ja Pirttisaari 2003).

Elollinen–eloton-kahtiajako ilmaistaan Suomen romanikielessä muiden romanikie- len murteiden tapaan morfologisesti akkusatiivissa, joka on elollisilla ja elolliseen tarkoitteeseen viittaavilla nomineilla obliikvin ja elottomilla nominatiivin näköinen (vrt. myös Koivisto 1987: 58, 66). Käytännössä kuitenkin pronomineja lukuun ottamatta eroa ei akkusatiivissa faktuaalisesti tehdä, vaan kahtiajako elolliseen ja elottomaan on pitkälti purkautunut.

JOHTAMINEN JA TAIVUTUS

MORFOTAKSI

Morfotaksi kuvaa sidonnaisten morfeemien keskinäistä järjestystä. Suomen romanin nominivartaloa edeltävät ja sen jälkeiset sidonnaiset morfeemit voidaan jakaa neljään perusluokkaan; esimerkkeinä annetut sanan *farab* + *a* 'kuva' johdokset perustuvat Valto- sen (1968: 151) luetteleemiin.

	(PREFIKSI)	+ VARTALO	+ (JOHDIN)	+ (PÄÄTTEET)	+ (LIITTEET)
		<i>farab</i>		<i>a</i>	<i>ha</i>
		<i>farab</i>	<i>i-b</i>	<i>a</i>	
		<i>farab</i>	<i>i-b</i>	<i>os + kier + es + k + o</i>	
<i>bi</i>		<i>farab</i>	<i>an</i>	<i>o</i>	
		<i>farab</i>	<i>a-vitik</i>	<i>o</i>	
		<i>farab</i>	<i>a-vitiki-b</i>	<i>a</i>	

farabaha (kuva + LIITEPART.) 'kuvahan', *farabiba* 'kuvaus', *farabiboskieresko* 'kuvaajan', *bifarabano* 'kuvaton', *farabavitiko* 'kuvaannollinen', *farabavitikiba* 'kuvaannollisuus'

▷

Derivatiivisia etuliitteitä on romanissa vain muutamia: privatiiviset tai reservatiiviset *bi* ja *uu* sekä ruotsista lainatut *fram*, *för* ja *til* (vrt. Granqvist tulossa a). Edellä mainituista prefikseistä ainoastaan *bi* on nykykielessä produktiivinen. Se on peräisin protoromanista ja voi liittyä adjektiivieihin ja harvoin myös substantiiveihin (esim. *bi + latšo* 'huono', *bi + baht* 'epäonni'), muttei ilmeisesti Suomen romanissa pronomineihin toisin kuin eräissä muissa murteissa, joissa esiintyy muun muassa *bi + lesko* 'ilman häntä' (Matras 2002: 78).

Karlsson (1983: 226–231) erottaa johtimet taivutuspäätteistä neljän kriteerin avulla: johtimet muodostavat uuden itsenäisen sana(vartalo)n, saattavat muuttaa sanaluokkaa, ovat päätteitä useammin puoli- tai epäproduktiivisia ja sijaitsevat morfolokalisesti lähempänä vartaloa kuin päätteet. Valtonen (1972: 16) luettelee Suomen romanista 24 substantiivin- ja 18 adjektiivinjohdinta, joihin sidevokaalin kera esiintyviä variantteja ei ole laskettu erikseen. Morfolokalisesti johtimet ovat keskenään paradigmaattisessa suhteessa, eikä niiden yhdistäminen ole mahdollista: tuloksena olisi epäkieliopillisia muotoja. Ainoa synkronisesti merkittävä poikkeus tästä lienee abstraktisubstantiiveja johtava *ba*. Päätteet puolestaan ilmaisevat syntaktista suhdetta ja säilyttävät sanaluokan; päätteitä käsitellään jäljempänä tarkemmin taivutuksen yhteydessä (ks. s. 489). Muiden romanimurteiden tapaan Suomen romanissa on kaksinkertainen sijajärjestelmä, joka koostuu primaari- ja sekundaari- eli obliikvisijoista (esim. Cech ja Heinschink 1996: 8; Matras 2002). Primaarisijojen päätteet voivat liittyä joko suoraan vartaloon, johonkin derivaationaaliseen suffiksiin ja genetiivissä sekundaarisijan tunnuksen perään, kun taas sekundaarisijojen tunnukset sijoittuvat morfolokalisesti heti primaarisijojen päätteiden jälkeen. Genetiivissä on kolme taivutus-päätettä: ensin primaarisija (taso I_a, yksikön tai monikon obliikvi), sitten sekundaarisija (taso II, toisin sanoen itse genetiivin päätte), ja lopuksi vielä primaarisijan päätte (taso I_b). Primaarisijan päätte koodaa sukua, lukua ja sijaa, jotka aiemmin määräytyivät adjektiivien tapaan pääsanana mukaan lyhyissäkin genetiiveissä (ks. kuitenkin taso II s. 493–). Itsenäisesti nominaalisena käytetty pitkät genetiivi taipuu täysin luvussa ja sijoissa, usein sukutaivutuskin on mahdollinen; siten pitkän genetiivin genetiivissä (esimerkiksi *ranni-b + os + kier + es + k + o* (kirjoittaminen + OBL. SG. + GEN. + OBL. SG. + GEN. + MASK. NOM. SG.) 'kirjoittaja') on tyypillisesti kolme primaarisijan päätettä ja kaksi sekundaarisijan päätettä. Koivistolla (1994) esiintyy yksi hakusana, jossa on kaksinkertainen pitkät genetiivi: *dariboskiereskiero* 'pelkurimainen'. Tämäntyyppisen rekursiivisuuden kieliopillisuus kuitenkin jää epävarmaksi.

VARTALO + JOHTIMET

PÄÄTTEET

		Taso I _a	Taso II _a	Taso I _b	Taso II _b	Taso I _c
<i>farab</i>	+ <i>i-b</i>	<i>os</i>	<i>kier</i>	<i>es</i>	<i>k</i>	<i>o</i>

kuvaus + OBL. SG. + GEN. + OBL. SG. + GEN. + MASK. SG. 'kuvailija'

Tason III analyttiset adpositiot, jotka ovat käytännössä adverbien päätteitä, sijoittuvat johtimien tapaan taivutuspäätteiden edelle. Nominien taivutusmorfotaksin mukaisesti adverbeissa voi pisimmillään olla ensin vanha lokatiivipäätte (taso III), sitten yksikön obliikvin päätte (primaarisija, taso I) ja sen perässä nykyromanin ablatiivin päätte (taso II):

VARTALO	PÄÄTTEET		
	Taso III	Taso I	Taso II
<i>aur</i>	<i>i</i>	<i>a</i>	<i>tta</i>
'ulkoa'			

Suomen romani on omaksunut suomesta liitepartikkelit *hA*, *kAA*, *ki*, *kO*, *pA*, joita vastaavat semanttisesti täysin suomen liitepartikkelit *hAn*, *kAA*, *kin*, *kO* ja *pA*. Romanissa liitepartikkelit esiintyvät vain puhesuomen mukaisissa asuissaan. Suomen tapaan romanissa liitepartikkeleista voidaan muodostaa myös yhdistelmiä, ainakin *kO* + *hA* ja *pA* + *hA* (liitepartikkelien yhdistelmistä ks. Karlsson 1983: 234; myös Penttilä 1963: 119 ja Karttunen 1975).

JOHTAMINEN

Suomen romanissa on rikas johto-oppi, jota ovat käsitelleet muiden muassa Valtonen (1968, 1972) ja ehkä perusteellisimmin Bakker ja van der Voort (1991), mutta siinä on edelleenkin runsaasti tutkittavaa; tulisi perusteellisesti selvittää muun muassa johtimien liittymistä vartaloihin. Seuraavassa käsitellään lyhyesti eräitä johtamisen olennaisimpia piirteitä.

SUBSTANTIIVINJOHTIMET

Nykykielessä hyvin produktiivinen tapa muodostaa substantiiveja on luoda *i-b* + *a* -loppuisia abstraktisubstantiiveja, jotka voivat olla ainakin deverbaalisia, deadjektiivisia, denominaalisia, harvoin numeraaleista (kuitenkin *triin* 'kolme' > *triin* + *i-b* + *a* 'kolmio') muodostettuja. Johdin *i-b* vastaa kumpaakin muiden romanimurteiden käyttämistä proto-romanin johtimista *ipe(n)* ja *ibe(n)* (Schmid 1963, 1968), jotka ovat vieläpä keskenään täydennysjakauksessa eteläisissä keskisissä murteissa ja Pohjois-Venäjän xaladitkassa niin, että *ipe(n)* liittyy ensisijaisesti adjektiiveihin ja *ibe(n)* verbeihin (Elšfk ym. 1999: 29–30; Wentzel 1980: 56; Matras 2002: 74). Epäselvää on, mistä *i-b* + *a* on Suomen romaniin kehittynyt: se esiintyy jo Gananderilla (1779), jolla on esimerkit *boliba* 'taivas' ja *sofwiba* 'nukkuminen'. Bakkerin (henkilökohtainen tiedonanto 3.2.2003) mukaan *i-b* + *a* ja *i-p* + *a* tavataan muissakin Skandinavian romanimurteissa, kuten Ruotsin ja Norjan romanissa (Rejsende), nykyään tosin vain harvoissa leksikaalistumissa.

Suomen romanissa abstraktisubstantiivien obliikvi muodostetaan samasta vartalosta kuin nominatiivikin: vertaa *drab-i-b* + *a* (lukeminen + NOM. SG.) 'lukeminen' ja *drab-i-b* + *os* + *ke* (lukeminen + OBL. SG. + DAT.) 'lukemisella'. Muissa romanin murteissa esiintyvistä suppletiivisen suffiksin sisältävästä abstraktisubstantiivien taivutuksesta (*drab-i-ben* (lukeminen + NOM. SG.) 'lukeminen', mutta *drab-i-m* + *as* + *kor* + *o* (lukeminen + OBL. SG. + GEN. + MASK. NOM. SG.) 'lukemisen') on Suomen romanista dokumentoitu vain muutamia leksikaalistuneita jäänteitä, kuten Thesleffin (1901) sanakirjan ja uudempienkin lähteiden *stillimaskero* 'poliisi', *tšinnimaskero* 'kuohari' ja *tšollimaskero* 'veitsi' (tästä myös Granqvist ja Pirttisaari 2003).

▷

Johtimella *ben* koodataan Suomen romanissa samaa abstraktisubstantiivien kategoriaa kuin *i-b*-johtimella, mutta näistä kahdesta johtimesta *i-b* on selvästi produktiivisempi. Toisin kuin *i-b*, *ben* muodostaa ainoastaan deverbaaleja abstraktisubstantiiveja ja niitäkin vain pienestä osasta suljettua primaariverbien luokkaa. Johtimet *ben* ja *i-b* ovat osittain komplementaarissa distributiiossa, koska vain *ben* voi liittyä osaan primaariverbeistä, joiden teemavokaalina on *a*: *dža + a* 'mennä' > *džaa + ben* 'meno, matka', *ħia + a* 'syödä' > *ħiaa + ben* 'ruoka', *sa + a* 'nauraa' > *saa + ben* 'nauru'. Toisaalta molemmilla johtimilla voidaan muodostaa abstraktisubstantiiveja muutamista muista primaariverbeistä, kuten *d + aa* 'antaa', *l + aa* 'saada, ottaa' ja esimerkiksi *staav + aa* 'astua': *dii + ben* ~ *dii + j-i-b + a* 'antaminen', *lii + ben* ~ *lii + j-i-b + a* 'saaminen, ottaminen', *staa + ben* ~ *staav + i-b + a* 'kulku, käynti'.

Suffiksilla *n + i* on johdettu feminiinejä alkuperäisistä elollisista maskuliineista. Suomen romanissa *n + i* ei ole enää produktiivinen eikä johdoksiakaan löydy kuin muutama. Muissa romanimurteissa produktiivinen alkuperäinen diminutiivijohdin *oř* (*čav* 'poika' > *čav + oř + o* 'poikanen, pikkupoika') puuttuu kokonaan Suomen romanista (vrt. Matras 2002: 75). Diminutiivien tilalla käytetään perifraseja kuten *besko kentos* 'pikkulapsi, vauva'.

Kreikasta lainattu yleinen nominalisoija *in* esiintyy Suomen romanissa pienehkössä joukossa sanoja, kuten kreikanlainoissa *gliis + in* 'avain' < kr. κλειδί, *skamm + in* 'tuoli' < kr. σκαμνί ja muutamissa tuoreemmissa lainoissa, mutta on levinnyt myös indoarjalaiseen sanastoon, jossa se on korvannut alkuperäisiä päätteitä, esimerkiksi *kool + in* 'rinta' < sanskritin *kola*, prakritin *koola* ja *khurm + in* < sanskritin *karambha* (Sampson 1926: 70; Valtonen 1972; Matras 2002: 76). Suomen romanissa kreikasta lainatun atemaattisten maskuliinien päätteen *is* edellä esiintyvä *ar* polveutuu uskottavimmin ruotsin johtimesta *are* kuin on slaavilaista perua oleva agenttiivi (vrt. Matras 2002: 76), koska kahta kreikanlainaa (*muskar + is* 'vasikka' < kr. μσχάρι ja *savar + is* 'valjaat' < kr. χαλινάρι) ja ilmeisesti slaavilaista lainaa *piskar + is* 'orja' lukuun ottamatta kaikki *ar + is* -loppuiset substantiivit ovat tuoreita ruotsinlainoja, kuten *klokk + ar + is* 'lukkari'. Ruotsista on peräisin Valtosen (1972: 16) mukaan myös nykykielessä ilmeisen epäproduktiivinen feminiinijohdin on *iss + a* (esim. *piskar + is* 'orja' ~ *piskar + iss + a* 'orjatar'), joka vastaa maskuliinien päätettä *is*.

ADJEKTIIVINJOHTIMET

Valtonen (1972: 16) luettelee Suomen romanista 18 adjektiivinjohtinta, joissa on useita eri leksikaalisia kerrostumia: 1) alkuperäiset (temaattiset) indoarjalaiset johtimet *al*, *val*, *an*, *van*, *ikaan*, *un* ja niin edelleen, 2) varhaisromanin kreikkalainen johdin (*v*)*i-t-ik*, jonka *v* on epenteettinen, ja 3) uusimpina keskialasaksan tai ruotsin johtimet *ig*, *ik* ja *lig*. Elsäkin (2000a: 23–24) ja Matrasin (2002: 81–85) mukaan temaattisen ja atemaattisen kieliopin yhdentymisen voi toteutua kumpaan suuntaan tahansa, mutta yleensä systemaattisesti jompaankumpaan suuntaan. Suomen romanissa muutostendenssit ovat kuitenkin ristiriitaisia ja kaksisuuntaisia, mistä on näyttöä sekä johtamisen että taivutuksen piiristä (ks. myös Granqvist ja Pirttisaari 2003). Esimerkiksi alkuperäisistä indoarjalaisista adjektiivinjohtimista osa on nykyromanissakin produktiivisia ennen kaikkea temaattisten juurten, mutta jossain määrin myös uudempien atemaattiseen komponenttiin kuuluvien lainojen kanssa, kuten *mahħiin + al + o* 'koneellinen' < *mahħiin* 'kone' osoittaa. Toisaalta atemaattinen

kreikanlaina (*v*)*i-t-ik* on nykyään yleisesti käytetty merkityksessä 'jonkin kaltainen' sekä temaattisten että atemaattisten juurten yhteydessä, esimerkiksi denominaalisesti *kent + a-v-i-t-ik + o* 'lapsellinen' < *kent + os* 'lapsi', deadjektiivisesti *lool + o-v-i-t-ik + o* 'punerettava' < *lool + o* 'punainen' ja deverbaalisesti *iin + a-v-i-t-ik + o* 'inhottava' < *iin + av + aa* 'inhota'. Nykykielessä jo epäproduktiiviset germaaniset tai skandinaaviset johtimet *ig, ik* ja *lig* rajoittuvat enimmäkseen uudehkoihin lainoihin, esimerkiksi *snoor + ig + o* 'saita', *sveed + ik + o* 'ruotsalainen', *faar + lig + o* 'vaarallinen'; kuitenkin muun muassa denominaalinen *kann + ig + o* 'kuuliainen' < *kaan* 'korva' ja deadjektiivinen *taml + ig + o* 'pimeä' < *taml + o* 'pimeä' pohjautuvat temaattiseen leksikkoon.

TAIVUTUS

Muiden romanin murteiden tavoin Suomen romanin nominien sijajärjestelmä on kaksitasoinen ja käsittää nykykielessä kaksi primaarisijamuotoa (nominatiivin ja obliikvin) sekä neljä sekundaarista sijamuotoa (genetiivin, datiiivin, ablatiivin ja instrumentaalnin). Useissa romanin kuvauksissa mainittu akkusatiivi on pikemminkin mielletävä syntaktiseksi termiksi, jolla viitataan ennen kaikkea suoraan (elolliseen tai elottomaan) objektiin, joka voi olla joko nominatiivissa tai itsenäisesti käytetyssä obliikvissa (Matras 2002: 87; Granqvist, tulossa a). Sekundaarisijoista prepositionaali on suurimmalta osin nykykielestä hävinnyt ja korvautunut nominatiivilla ja osittain genetiivillä (Hedman 1996: 69; Borin ja Vuorela 1998:70; Granqvist 2001a: 7, tulossa a). Matras (2002: 79–80) erottaa Masican (1991: 232–) mukaisesti primaaristen (taso I) ja sekundaaristen (taso II) sijojen lisäksi kolmannenkin tason (taso III), joka on edellisiä avoimempi adpositioiden luokka. Matrasin (2002: 79–80) luokituksen ulkopuolelle jää vokatiivi, jonka painottomat pääteallomorfit ovat tason I primaarisijoista poiketen todennäköisesti myöhemmän kehityksen tulosta, mahdollisesti interjektioista (Boretzky 1994: 93) tai deiktisistä ilmauksista (Boretzky 1999b: 41) kieliopillistuneita. Suomen romanissa vokatiivi on nykyään täysin korvautunut nominatiivilla (Hedman 1996: 70; Borin ja Vuorela 1998: 70; Granqvist 2001a: 7, tulossa a), mutta vielä Thesleffin (1901) sanakirjan taivutusparadigmoihin se sisältyi.

TASO I: PRIMAARISET SIJAMUODOT

Romanin taivutusparadigmat erottuvat toisistaan primaarisijojen nominatiivin ja obliikvin pääteallomorfien tasolla. Elšik (2000a) erottaa neljä eri vaihetta nominiparadigmojen diakronisessa kehityksessä: 1) protoromanin, jonka pohjalta temaattinen nominimorfologia rakentuu, 2) varhaisromanin, jolle leimallisena piirteenä oli atemaattisen morfologian muotoutuminen kreikasta omaksuttujen nominatiivin tunnusten kautta, 3) varhaisromanin jälkeisen jakson, jolloin romanikielen murrejako syntyi, ja 4) uusimman vaiheen, jonka kestäessä taivutuspäätteitä on jäänyt pois käytöstä ja toisaalta temaattisen ja atemaattisen luokan välille on syntynyt lisää analogioita (myös Matras 2002: 80–82).

Suomen romanissa voidaan primaarisijojen pohjalta erottaa vähintään 23 substantiivien taivutusparadigmaa (14 temaattista ja 9 atemaattista), kun otetaan huomioon myös analogiavaikutuksista syntyneet uudet taivutustyytit. Tässä lueteltavat taivutukset perustuvat Koiviston (1994) ja Granqvistin (tulossa a) esittämiin, mutta myös tietoihin nykyromanin muutostendensseistä (Granqvist ja Pirttisaari 2003). Yleisesti hyväksyttyä tapaa

nimetä romanin taivutustyyppit ei ole, mutta yleensä maskuliinit esitetään ennen feminiinejä, $\emptyset$ -merkityt substantiivit edeltävät tunnuksellisia ja temaattiset paradigmat atemaattisia (Matras 2002: 82). Luokittelukriteerit on tässä artikkelissa formalisoitu Elšikin (2000a) ehdottamalla tavalla: * viittaa atemaattisuuteen ja versaalit M ja F kieliopilliseen sukuun. Kieliopillisen suvun tunnusta seuraavat tavuviivalla (-) erotettuina yksikön ja monikon nominatiivin päätteet; $\emptyset$ tarkoittaa nollamerkintää. Elšikistä (2000a) poiketen *ben* ja *i-ba*-loppuisten abstraktisubstantiivien taivutustyyppit on kuitenkin ilmaistu muiden tapaan nominatiivin päätteiden avulla eikä erillisellä symbolilla A. Alaindeksejä 1 ja 2 käytetään erottamassa toisistaan taivutusparadigmoja, jotka eroavat toisistaan ainoastaan yksikön tai monikon obliikvin suhteen.

Taulukosta (1) havaitaan, että merkittävintä on nominatiivin päätteiden vaihtelu, kun taas etenkin monikon obliikvin tunnukset ovat säännöllisempiä, useimmiten *en* ja *epen*-teesin kautta *jen* (vrt. Matras 2002: 82). Ainoastaan *i-b* + *a*-loppuiset abstraktisubstantiivit ovat selkeä poikkeus, koska niiden monikon obliikvin päätte on *on*. *Es*- ja *us*-loppuisien atemaattisten maskuliinien monikon muodoista osa on dokumentoimattomia.

Taulukko 1. Suomen romanin substantiivien taivutustyyppit.

Luokka	Symboli	Esimerkki	NOM. SG.	OBL. SG.	NOM. PL.	OBL. PL.
Temaattinen						
$\emptyset$ -maskuliinit	M $\emptyset$ - <i>a</i>	<i>rom</i> + $\emptyset$ 'romanimies'	$\emptyset$	<i>es</i>	<i>a</i>	<i>en</i>
	M $\emptyset$ - <i>ja</i> ₁	<i>tšil</i> + $\emptyset$ 'voi'	$\emptyset$	<i>es</i>	<i>ja</i>	<i>jen</i>
	M $\emptyset$ - <i>ja</i> ₂	<i>vuudar</i> + $\emptyset$ 'ovi'	$\emptyset$	<i>es</i>	<i>ja</i>	<i>en</i>
	M $\emptyset$ - $\emptyset$	<i>kañt</i> + $\emptyset$ 'puu'	$\emptyset$	<i>es</i>	$\emptyset$	<i>en</i>
	M $\emptyset$ - <i>e</i>	<i>tšeer</i> + $\emptyset$ 'talo'	$\emptyset$	<i>es</i>	<i>e</i>	<i>en</i>
Abstraktisubstantiivit	M $\emptyset$ - <i>ja</i>	<i>diiben</i> + $\emptyset$ 'antaminen'	$\emptyset$	<i>es</i>	<i>ja</i>	<i>en</i>
	M <i>a</i> - <i>i</i>	<i>bol-i-b</i> + <i>a</i> 'maailma'	<i>a</i>	<i>os</i>	<i>i</i>	<i>on</i>
<i>o</i> -maskuliinit	M <i>o</i> - <i>e</i>	<i>rakl</i> + <i>o</i> 'poika'	<i>o</i>	<i>es</i>	<i>e</i>	<i>en</i>
$\emptyset$ -feminiinit	F $\emptyset$ - <i>a</i>	<i>tšimb</i> + $\emptyset$ 'kieli'	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>a</i>	<i>en</i>
	F $\emptyset$ - <i>ja</i>	<i>pheen</i> + $\emptyset$ 'sisko'	$\emptyset$	<i>ja</i>	<i>ja</i>	<i>jen</i>

	F $\emptyset$ - <i>i</i>	<i>tijaŋ + $\emptyset$</i> 'kenkä'	$\emptyset$	<i>a</i>	<i>i</i>	<i>en</i>
	F $\emptyset$ - <i>e</i>	<i>tšimb + $\emptyset$</i> 'kieli'	$\emptyset$	<i>es</i>	<i>e</i>	<i>en</i>
<i>i</i> -feminiinit	F <i>i</i> - <i>ja</i>	<i>džuul + i</i> 'nainen'	<i>i</i>	<i>ja</i>	<i>ja</i>	<i>jen</i>
	F <i>i</i> - <i>je</i>	<i>tša + i</i> 'tyttö'	<i>i</i>	<i>jes</i>	<i>je</i>	<i>jen</i>
Atemaattinen						
<i>os</i> -maskuliinit	*M <i>os</i> - <i>i</i>	<i>foor + os</i> 'kaupunki'	<i>os</i>	<i>os</i>	<i>i</i>	<i>en</i>
	*M <i>os</i> - <i>e</i>	<i>foor + os</i> 'kaupunki'	<i>os</i>	<i>es</i>	<i>e</i>	<i>en</i>
<i>is</i> -maskuliinit	*M <i>is</i> - <i>ja</i>	<i>komun + is</i> 'ihminen'	<i>is</i>	<i>is</i>	<i>ja</i>	<i>jen</i>
	*M <i>is</i> - <i>e</i> ₁	<i>blombur + is</i> 'mustikka'	<i>is</i>	<i>is</i>	<i>e</i>	<i>en</i>
	*M <i>is</i> - <i>e</i> ₂	<i>blumbur + is</i> 'paarma'	<i>is</i>	<i>es</i>	<i>e</i>	<i>en</i>
<i>es</i> -maskuliinit	*M <i>es</i> - <i>ja</i>	<i>histor + es</i> 'historia'	<i>es</i>	<i>es</i>	<i>ja</i>	?
<i>us</i> -maskuliinit	*M <i>us</i> -?	<i>papp + us</i> 'isoisä'	<i>us</i>	<i>us</i>	?	?
<i>a</i> -maskuliinit	(*M) <i>a</i> - <i>i</i>	<i>bol-i-b + a</i> 'maailma'	<i>a</i>	<i>a</i>	<i>i</i>	<i>en</i>
<i>a</i> -feminiinit	*F <i>a</i> - <i>i</i>	<i>neur + a</i> 'tuohi'	<i>a</i>	<i>a</i>	<i>i</i>	<i>en</i>

Lisäksi on kuvattava suppleetionomaisesti leksikossa eräiden substantiivien epäsäännöllisiä muotoja: sanan *mui* 'suu' yksikön obliikvi voi kuulua myös *mos* ja monikon obliikvi *mon*; sanan *grai* 'hevonen' vastaavat muodot ovat *gres* ja *gren*. Feminiineillä *tša + i* 'tyttö' ja *da + i* 'äiti' on supistuneet yksikön obliikvimuodot *tša* ja *da*.

Muiden romanin murteiden tapaan myös Suomen romanissa on nähtävissä muutostendenssejä, joista on seurannut temaattisten ja atemaattisten taivutusten yhdenmukaistamista (Elšík 2000a: 23–4; Matras 2002: 81–5; Granqvist ja Pirttisaari 2003). Erityisesti temaattinen deklinaatio M *o*-*e* (*rakl + o* 'poika') on produktiivinen, ja se on vaikuttanut useilla eri tavoilla nykykielen taivutusparadigmojen muotoutumiseen. Nykyään $\emptyset$ -merkityt temaattiset maskuliinit pyrkivät analogisesti saamaan monikon nominatiivin päätteeseen *e* alkuperäisen nollamorfin tai *a*:n sijaan, esimerkiksi *vast + $\emptyset$* > *vast + e* (käsi + NOM. PL.) 'kädet', *daad + a* > *daad + e* (isä + NOM. PL.) 'isät'. Muoto *daada* esiintyy vielä Thes-

▷

leffin (1901) taivutuskaavoissa, mutta uusissa sanakirjoissa (Koivisto 1994 ja 2001) monikon nominatiivin päätte on vaihtunut *e*:ksi. Varsinkin puhutussa nykyromanissa deklinaatio *M o-e* on lisäksi pyrkinyt laajentumaan kielipillisen suvun katoamisen myötä temaattisiin feminiineihin (taivutustyyppit *F $\emptyset$ -(j)a* ja *F i-(j)a*) niin, että obliikvimuodot kuten *tšimb + es* (kieli + OBL. SG.) 'kieltä' ja *tša + ijes* (tyttö + OBL. SG.) 'tyttöä' ovat yleistyneet alkuperäisten muotojen *tšimb + a* ja *tša* rinnalle. Monikon nominatiiveina esiintyvät yhä useammin *tšimb + e* ja varsinkin *tša + ije* (pro *tšimb + a*, *tša + ija*). Temaattisten paradigmojen ohella maskuliinityyppi *M o-e* on alkanut korvata myös atemaattisia maskuliinimuotoja, jolloin tuloksena on uusia taivutusparadigmoja:

- (1) *M os-i > *M os-e: *foor + os* 'kaupunki': OBL. SG. *foor + os* > *foor + es*; NOM. PL. *foor + i* > *foor + e*
- (2) *M is-ja > **M is-e*₁: *blombur + is* 'mustikka', NOM. PL. *blombur + ja* > *blombur + e*
- (3) *M is-ja > **M is-e*₂: *blumbur + is* 'paarma': OBL. SG. *blumbur + is* > *blumbur + es*; NOM. PL. *blumbur + ja* > *blumbur + e*.

Suomen romanissa muutostendenssien kaksisuuntaisuus, josta jo edellä mainitsimme, nähdään myös *i-b + a* -loppuisten abstraktisubstantiivien (alkuaan temaattisia maskuliineja) taivutuksessa, joka pyrkii muuttumaan analogisesti atemaattisten *a*-loppuisten lainafeminiinien mukaiseksi. Esimerkiksi sanan *boliba* 'maailma (nykykielessä)' yksikön genetiivi kuuluu usein *bol-i-b + a + k + o* (maailma + OBL. SG. + GEN. + MASK. NOM. SG.) eikä *bol-i-b + os + k + o*.

Syyt näiden kahden taivutustyyppin (*M o-e* ja *F a-i) levittäytymiseen liittyvät todennäköisesti niiden leksikaaliseen frekvenssiin: Suomen romanin dokumentoiduista substantiivivartaloista noin 9 % kuuluu tyyppiin *M o-e*, mutta samalla tavoin taipuu myös valtaosa adjektiivien maskuliinimuodoista ja kaikki adjektiivisesti tai nominaalisesti (*nomina agentis*) käytetyt pitkien genetiivien maskuliinimuodot. Tyyppi *F a-i on puolestaan selvästi yleisin Suomen romanin substantiivien taivutustyyppi (peräti noin 37 % kaikista substantiivivartaloista). (Granqvist tulossa a.)

Temaattisten ja atemaattisten deklinaatioiden yhdentymisen ohella prototyyppejä agglutinoivia rakenteita tuottavat taivutustyyppit ovat pyrkineet isomorfisuusperiaatteen mukaisesti syrjäyttämään morfofonologisehtoisia vartalonmuutoksia edellyttäviä paradigmoja. Tämä koskee erityisesti temaattisia *i*-loppuisia feminiinejä, joiden obliikvin muodostukseen yhdistyy epenteesin kautta erilaisia morfofonologisia prosesseja. Näille morfofonologisille prosesseille on yhteistä se, että niitä motivoi universaali rajoitus painollisten tavujen kaksimoraisuudesta (Granqvist 2001b, 2002a, 2002b, tulossa a). Tällaiset prosessit vaikuttavat toisaalta yksitavuisissa vartaloissa tavunytimen keston ja toisaalta koodan säilymiseen pintarakenteissa. Esimerkiksi sanan *tšefn + i* 'palko' alkuperäisen obliikvin *tšef + ja* rinnalla on alkanut esiintyä täysin agglutinoiva *tšefn + ija* (Koivisto 1994), jossa *j* on olettavasti epenteettinen joko hiatuksen välttämiseksi tai tavarakenteen optimoimiseksi kahdeksi KV-rakenteeksi.

Uusien lainasanojen omaksumisessa ja uudismuodosteissa tällä hetkellä ainoalta produktiiviselta substantiivityypiltä vaikuttaisi *M os-i tai sitten *M os-e (Granqvist ja Pirttisaari 2003). Vanhastaan tähän taivutustyyppiin on kuulunut kreikkalaisia lainoja, kuten *foor + os* 'kaupunki' < kr. *φορος* ja *kokal + os* 'luu' < kr. *κόκκαλο* (Matras 2002:

81), mutta meillä siihen on liitetty myös muun muassa jonkin verran ruotsalaisia ja germaanisista lainasanoja, esimerkiksi *tšyöp* + *os* 'kauppa' ja *lipp* + *os* 'huuli' (Granqvist ja Pirttisaari 2003). Uusimmat lainasubstantiivit ja uudismuodosteet, jotka ovat ennen kaikkea viime aikojen kielenhuollon tulosta, mukautetaan lähes poikkeuksetta *os*-loppuisiksi: sana *parlament* + *os* 'eduskunta' on romanikielen lautakunnan ehdotus vuodelta 1997, ja *rann* + *os* 'kynä' ja *khoss* + *os* 'kumi' puolestaan ovat aivan tuoreimman alkuopetukseen suunnatun työkirjan (Vuolasranta ym. 2003) uudissanoina, jotka ovat siitä mielenkiintoisia, että niissä temaattiset vartalot yhdistyvät atemaattiseen morfologiaan. Atemaattisten maskuliinien taivutustyyppi *M *is-ja* on myös ollut pitkään erittäin produktiivinen Suomen romanissa, mutta sen käytön laajuus vaihtelee suuresti lähteittäin. Suurimmassa osassa Suomen romanin sanastolähteitä suffiksia *is* tavataan aina kreikanlainoista vielä melko tuoreisiin ruotsinlainoihin saakka (Granqvist ja Pirttisaari 2003). Temon (1984) sanastossa suffiksilla *is* on muista poiketen johdettu lisäksi suuri joukko uudissanoina uskottavimmin suomen pohjalta, esimerkiksi *granit* + *is* 'graniitti', *kupar* + *is* 'kupari', *kompass* + *is* 'kompassi', mutta nämä ovat suomessakin nuoria lainoja ruotsista.

TASO II: SEKUNDAARISET ELI OBLIKVISIJAT

Romanin sekundaari- eli obliikvisijojen tunnukset ovat lokatiivin päätettä lukuun ottamatta samakantaisia kuin muidenkin uusindoarjalaisten kielten vastaavat suffiksit ja luonteeltaan säännöllisiä ja agglutinoivia (Matras 2002: 87). Taulukossa (2) esitetään Suomen romanissa säilyneet neljä sekundaarista sijamuotoa: genetiivi, datiiivi, ablatiivi ja instrumentaali.

Taulukko 2. Suomen romanin sekundaarisijojen päätteet.

Sijamuoto	Yksikkö	Monikko
Genetiivi		
lyhyt	<i>k</i>	<i>g</i>
pitkä	<i>kier</i> jne.	<i>gier</i> jne.
Datiiivi	<i>ke</i>	<i>ge</i>
Ablatiivi	<i>ta</i>	<i>na</i>
Instrumentaali	<i>ha/sa</i>	<i>sa</i>

Sekundaarisijojen tunnuksiin on kielioppitraditiossa silloin tällöin viitattu postpositiivina (mm. Hancock 1995), mutta tätä näkemystä vastaan Friedman (1991) on esittänyt

▷

vakuuttavia argumentteja: ensinnäkin romani on typologisesti selvemmin prepositiokieli, ja toiseksi erilaisten sijapäätteiden toteutumiseen vaikuttaneiden diakronisten (morfo-) fonologisten prosessien vuoksi nykykielen kuvauksessa ero yksikön ja monikon päätteiden välillä on tehtävä, vaikka päätteet ovatkin historiallisesti samat kummassakin luvussa. Diakronisesti yksikön ja monikon genetiivin ja datiivin päteallomorfien erot selittyvät progressiivisella sointiassimilaatiolla monikon obliikvin nasaaliloppuisen suffiksin jälkeen (Matras 2002: 87; Granqvist tulossa a). Ablatiivin osalta kyse on mahdollisesti OCP-pohjaisesta (*obligatory contour principle*, Leben 1973; McCarthy 1988; Goldsmith 1994; Yip 1988) tendenssistä välttää kahden soinnillisen homorgaanisen konsonantin yhtymiä: monikossa diakronisesti esimerkiksi **tšaav + en + tar > *tšaav + en + dar > tšaav + en + na* 'poika + OBL. PL. + ABL.'. Saman tendenssin tulosta ovat myös äänne muutokset, kuten kr. *καμπάνα > kamana* 'kello' ja ruots. *blanda > blannavaa* 'sekoittaa' (tästä myös Granqvist tulossa a; Granqvist ja Pirttisaari 2003). Granqvist ja Pirttisaari (2003) osoittavat, että tämän fonologisen prosessin vaikutus on jossakin vaiheessa lakannut, ja sen ulkopuolelle on jäänyt joukko uudehkoja ruotsin- ja suomenlanoja sekä uudismuodosteita, nimenomaan osa leksikon atemaattista komponenttia, esimerkiksi ruots. *hamnbuse* tai suom. *hampuusi > hambuusos* 'satamatyöläinen' ja ruots. *ändå > endo* 'kuitenkin'.

Kaikkien vaikeinta olisi osoittaa yhteinen synkronisesti pätevä syvärakenne yksikön ja monikon instrumentaalnin päätteelle, joka toteutuu kahtena pääallomorfina, *sa* ja *ha*-allomorfeina. Näistä *sa* esiintyy kummassakin luvussa, mutta *ha* ainoastaan yksikössä. Yksikön *sa* on alkuperäinen ja esiintyy muissakin romanin murteissa, *ha* taas on tunnetun diakronisen kehityksen *s > h* tulosta, joka on vaikuttanut myös muun muassa kopulan ja aktiivin indikatiivin preseensin sekä konditionaalnin päteallomorfien asuun (Matras 1999; 2002: 68–70). Monikon instrumentaalnin päätteeseen *s > h* ei ole päässyt vaikuttamaan, koska monikon obliikvin loppu-*n* estää sitä toimimasta. Matrasin (1999: 101) mukaan muutoksen *s > h* ensisijainen konteksti on vokaalien välinen, mutta toissijaisesti muutos on tapahtunut myös sanan alussa, konsonantin edellä ja sanan lopussa — nimenomaan mainitussa hierarkkisessa järjestyksessä. Kahdesta yksikön instrumentaalina ilmaisevasta suffiksivaihtoehdosta *ha* on ehdottomasti suositumpi, mutta *sa* kilpailee sen kanssa *ba*-loppuisten abstraktisubstantiivien taivutuksessa. Produktiivisuusero on odotuksenmukainen, sillä esimerkiksi Bybeen (1985: 132) mukaan kahdesta samaa kategoriaa koodaavasta suffiksista toinen on aina produktiivisempi. Huomattakoon vielä, että muiden murteiden tapaan yksikön obliikvin suffiksin *s* katoaa instrumentaalnin *ha*:n edellä: *džeen + es + ha > džeeneha* (mies + OBL. SG. + ABL.) 'miehestä'.

Suomen ja Walesin romanissa pitkä ja lyhyt genetiivi ovat eriytyneet siten, että vain pitkä genetiivi voi esiintyä itsenäisesti nominaalisesti tai predikatiivina käytettynä ja on luonteeltaan ensi sijassa derivatiivinen *nomen agentis* -suffiksi, kun taas vain lyhyt genetiivi voi toimia omistusmuotona (Sampson 1926: 85–92; Matras 2002: 89; Granqvist 2002a, tulossa a; Granqvist ja Pirttisaari 2003). Toisin kuin Matras (mp.) toteaa, Suomen romanissa sekä pitkä että lyhyt genetiivi voivat esiintyä adnominaalisesti attribuutteina aitojen adjektiivien tavoin, esimerkiksi *džambiboskieri džuuuli* 'laulajatar', *džambibosko liin* 'laulukirja'. Muiden romanimurteiden tapaan genetiivillä on sijajärjestelmässä erikois- asema sikäläkin, että se ainakin on kongruoinut suvussa ja luvussa substantiivin kanssa, jota se modifioi. Käytännössä nykykielessä kieliopillisen suvun häviämisen myötä myös

adjektiivisesti käytettyjen lyhyiden genetiivien kongruenssi on lakannut toimimasta ja säilynyt vain leksikaalistumina esimerkiksi romanikielissä paikannimissä.

Pitkän genetiivin toteutumiseen pintarakenteissa on aiemmin liittynyt laajemmin fonologisehtoista variaatiota, koska *KV(V).r*-rakenteisen suffiksin vokaaliaines on vaihdellut sen (sivu)painollisuudesta riippuen (pistettä käytetään tavurajan merkinä). Periaatteessa Suomen romani suosii (vähintään) kaksimoraisia painollisia tavuja, mutta tendenssit isomorfismiin ovat pyrkineet nykykielessä purkamaan keston ja painon korrelaatiota (Granqvist 2001b, 2002b, tulossa a; Granqvist ja Pirttisaari 2003). Thesleffin (1901) sanakirjassa pitkä genetiivi toteutuu varsin säännöllisesti painottomassa asemassa lyhytvokaalisenä *Ke.r* tai *Ki.r* ja painollisessa pitkävokaalisena (*Kii.r*), kun taas nykykielessä on yleistyntynyt kaikkiin asemiin yksi diftongillinen allomorfi (*Kie.r*; Granqvist 2002a, 2002b, tulossa a, tulossa b; Granqvist ja Pirttisaari 2003).

TASO III: ADVERBIEN PÄÄTTEET

Muinais- ja keski-indoarjalaisen nominijärjestelmän hajoaminen johti romanissa muiden uusindoarjalaisten kielten tapaan kieliopillistuneiden analyttisten sijapäätteiden inventaarion laajenemiseen adverbistä ja alkuperäisistä adpositioista lähtöisin olevilla tunnuksilla (Matras 2002: 91). Tällaisia protoromanista periytyviä analyttisiä adpositioita ovat vanhat lokatiivin ja ablatiivin tunnukset *eli* ja *allil*, joita myös Suomen romani hyödyntää derivatiivisina morfeemeina erottamassa staattisia ja direktionaalisia adverbeja (vrt. mp.); tunnusta *il* ei kuitenkaan ole tavattu Suomen romanissa. Valakialaisten murteiden (mp.) lailla Suomen romanissa esiintyy staattisten adverbien yhteydessä lokatiivitunnus *e* tai *i* ja direktionaalisten yhteydessä ablatiivitunnus *al*, esimerkiksi *angl + e* 'edessä', *paal + e* 'takana'; *daar + i* 'täällä', *kaar + i* 'jossa', mutta *apr + aal* 'ylhäältä', *paal + al* 'takaa; jälkeen' ja niin edelleen.

Vanhoja analyttisiä adpositioita hyödyntävien adverbien rinnalle on ehkä lokatiivi- ja ablatiivitunnusten leksikaalistuttua syntynyt kahdentyyppisiä uudismuodosteita, jotka nojautuvat vallitseviin primaari- ja sekundaarisijoihin: toisaalta sellaisia, joissa vanha päätte on säilynyt osana vartaloa ja joiden perään tason I tai tason II tunnus on liitetty, toisaalta taas sellaisia, joissa joko primaari- ja sekundaarisijan tunnus on korvannut vanhan päätteen. Näissä uudismuodosteissa staattisten adverbien lokatiivia vastaa muiden adverbien tapaan itsenäisesti käytetty obliikvi ja direktionaalisten adverbien arkaistista ablatiivia nykyromanin ablatiivi. Näin selittyvät muun muassa nykykielen adverbit, kuten *tryst + al + es* 'ympäri' ja *tšor + j-al + es* 'salaä' sekä toisaalta *aur + i + a + tta* 'ulkoa', *naal + es + ta* 'edestä, puolesta' ja *praal + es + ta* 'päältä'. Mikäli vanha lokatiivipäätte säilyy, taivutus noudattaa todennäköisesti loppuvokaalin takia analogisesti feminiinejä, mihin *aur + i + a + tta* 'ulkoa' viittaisi; jos taas lokatiivipäätte putoaa pois, on taivutus $\emptyset$ -merkittyjen maskuliinien mukainen.

Staattiset paikan adverbit säilyttävät pääsääntöisesti vanhan lokatiivin päätteen, esimerkiksi *daar + i* 'täällä', *door + i* 'siellä', *koor + i* 'siellä' ja niin edelleen, mutta niiden direktionaaliset vastineet muodostetaan Suomen romanin sekundaarisijojen päättein: *da + tta* 'täältä', *do + tta* 'sieltä', *ka + tta* 'sieltä' ja niin edelleen. Nämä päätteet voidaan liittää myös puhtaasti agglutinoivasti vanhan lokatiivin perään, kuten *daar + i + ta* 'täältä' osoittaa.

▷

Adjektiivien taivutustyyppinä on kaikkiaan neljä, joista yhteen kuuluu sekä temaattisia että atemaattisia adjektiiveja (taulukko 3). Huomion arvoista on, että monikossa kieliopillisen suvun oppositio neutraalistuu (Matras 2002: 94). Atemaattisesti taipuvien *o*-loppuisten primaariadjektiivien joukko on varsin pieni (*besk + o* 'pieni', *fril̥k + o* 'reipas, terve', *hortt + o* 'oikea', *ieg + o* 'oma', *siiv + o* 'harmaa', *tšil̥k + o* 'hyvä' ja *vild + o* 'villi'; *fin + o* 'viisas' voi taipua joko temaattisen tai atemaattisen paradigman mukaan). Sen sijaan tähän taivutustyyppiin kuuluu suuri määrä muilla kuin alkuperäisillä indoarjalaisilla johtimilla muodostettuja sekundaariadjektiiveja, kuten *faarl + ig + o* 'vaarallinen', *fin + i-tik + o* 'suomalainen' ja *džou + vitik + o* 'kaurainen'. Koiviston (1994) hakusanoina esiintyvät adverbit kuten *faarl + ig + es* 'vaarallisesti' ja *fiel + a-vitik + es* 'virheellisesti' viittaavat substantiivitaivutusten kaltaiseen temaattisen paradigman aluevaltaukseseen sekä samalla temaattisen ja atemaattisen komponentin kahtiajaon purkautumiseen adjektiiveillakin.

Taulukko 3. Adjektiivien taivutustyyppit.

	Esimerkki	MASK. NOM. SG.	FEM. NOM. SG.	NOM. PL.	ADVERBI
Temaattinen <i>o</i>	<i>lool + o</i> 'punainen'	<i>o</i>	<i>i</i>	<i>e</i>	<i>es</i>
Atemaattinen <i>o</i>	<i>tšil̥k + o</i> 'hyvä'	<i>o</i>	<i>i</i>	<i>a</i>	<i>as</i>
Tem./atem. $\emptyset_1$	<i>kuh̥ + \emptyset</i> 'kallis'	$\emptyset$	$\emptyset$	$\emptyset$	<i>es</i>
Atemaattinen $\emptyset_2$	<i>stöt + \emptyset</i> 'lyhyt'	$\emptyset$	$\emptyset$	<i>i</i>	<i>es</i>

Suomen romanissa adjektiiveilla on kolme vertailuastetta: positiivi, komparatiivi ja analyttisesti muodostettu superlatiivi (Valtonen 1968: 116; Hedman 1996: 64). Kuten muissakin romanikielen murteissa, komparatiivi muodostetaan lisäämällä suffiksi *i-de* (sekundaariadjektiiveilla joskus (*j*)*il-de*), esimerkiksi *lool + i-de* (punainen + KOMP.) 'punaisempi'. Alun perin komparatiivin tunnuksen kuulunut loppu-*r* on hävinnyt Suomessa jo varhain, koska vain Gananderilta (1779) löytyy *i-der*-loppuisia muotoja, kuten *barwalider* 'rikkaampi' ja *fedider* 'parempi'. Superlatiivi muodostetaan Saksan ja Böömin romanimurteiden tapaan komparatiivin pohjalta perifraasina partikkelin *koni* avulla, esimerkiksi *koni phuur + i-de* 'vanhin' (Sampson 1926: 115; Valtonen 1968: 214); Valtosen (mts. 116) mukaan *saar + i-de* 'kaikkein' esiintyy joskus arkipuheessa sanan *koni* tilalla. Komparatiivin muodostus on varsin säännöllistä, mutta muutamassa tapauksessa lähtökohta-

na on eri vartalo kuin positiivissa: *fend + i-de* tai ilman sidevokaalia *fend + e* 'parempi', *ver + i-de* 'huonompi'. Komparatiivilla ei ole erillisiä maskuliini- ja feminiinimuotoja.

Boretzkyn (1989: 372) mukaan romanimurteita yhdistää piirre, että adjektiiviattribuutti ei kongruoi pääsanansa kanssa sijassa, vaan lausekkeen morfosyntaktiset suhteet lauseen muihin konstituentteihin koodataan ainoastaan pääsanassa. Valtonen (1968: 159–160) huomauttaa oikein, että myös attribuutin kongruenssi pääsanansa kanssa luvussa ja varsinkin suvussa on alkanut väistyä Suomen romanissa, jolloin ikonisesti ilmaistu koheesio heikkenee nominilausekkeen sisällä ja kieli kehittyy analyttisempään suuntaan (vrt. Pirtti-saari 2002: 174).

Muutoin kuin attribuuttina ollessaan adjektiivi taipuu substantiivien tavoin, mutta vain maskuliinissa. 1) Temaattiset *o*-loppuiset adjektiivit taipuvat kuten vastaavat maskuliinit (*rakl + o* 'poika', *Mo-e*). 2) Atemaattiset *o*-loppuiset taipuvat samalla tavoin kuin temaattiset lukuun ottamatta monikon nominatiivia, joka saa kreikan neutrien monikosta lainatun tunnuksen *a*. Samalla näiden adjektiivien *es*-loppuinen obliikvi eroaa kaikista muista adjektiiveista poiketen adverbien tunnuksesta, joka on näillä adjektiiveilla *as*, vrt. *tšihk + es + ke* (hyvä + OBL. SG. + DAT.) 'hyväksi' ja *tšihk + as* (hyvä + ADV.) 'hyvin'. 3) Kaikki $\emptyset$ -merkityt adjektiivit taipuvat $\emptyset$ -merkittyjen maskuliinien tavoin lukuun ottamatta monikon nominatiivia, joka voi olla myös *i*-tunnuksinen. Komparatiivien yksikön obliikvi päättyy *i-de + s*, esimerkiksi *phuur + i-des + k + o* (vanha + KOMP. + OBL. SG. + GEN. + MASK. NOM. SG.) 'vanhemman', ja monikon obliikvi *i-de + n, phuur + i-den + ge* (vanha + KOMP. + OBL. PL. + DAT.) 'vanhemmille'.

Suomen romanissa tavataan muutamilla adjektiiveilla niiden leksikaalisesta kerrostumasta riippumatta yleisesti jäänteitä muiden romanimurteiden atemaattisten adjektiivien *on*-laajennuksen saavista obliikvimuodoista (vrt. Matras 2002: 95): *siiv + on + en + g + o* (harmaa/isäntä + LAAJ. + OBL. PL. + GEN. + MASK. NOM. SG.) 'harmaiden/isäntien'. Atemaattisten adjektiivien monikkomuodoissa voi esiintyä nominatiivin päätteiden analogiavaikutuksesta myös *an*, esimerkiksi *siiv + an + en + na* (harmaa/isäntä + LAAJ. + OBL. PL. + ABL.) 'harmaista/isännistä'. Suomen romanissa laajennuksen saavia muotoja tavataan kuitenkin vain ei-attribuutiivisessa käytössä, joten muiden murteiden tapaisia rakenteita, kuten *lungone dromencar* 'pitkiä teitä', ei esiinny.

Kardinaaliluvut käyttäytyvät attribuutteina ollessaan kuten adjektiivit ja nominaalisesti käytettyinä kuten temaattiset $\emptyset$ -merkityt maskuliinit, esimerkiksi *dui phurane tšaa-venge* 'kahdelle vanhalle pojalle', mutta *dui + jen + ge* 'kahtia' ja *triin + en + sa* 'kolmissin'. Puhkeielikorpuksesta löytyy kuitenkin muutamia esimerkkejä, joissa protoromanista periytyvä numeraali *triin* 'kolme' saa attribuuttina esiintyessään monikon nominaatiivin *e:n*: *triin + e pan + jen + sa* (kolme + NOM. PL. VESI + OBL. PL. + INSTR.) 'kolmella vedellä' (tästä vrt. Matras 2002: 96). Erikoinen piirre Suomen romanissa on suomesta omaksuttu yksikön käyttö monikon rinnalla numeraalien yhteydessä: *dui pheem + $\emptyset$* (kaksi sisko + NOM. SG.) ~ *dui phen + ja* (kaksi sisko + NOM. PL.) 'kaksi sisko'.

Järjestysluvat muodostuvat muiden romanimurteiden tavoin kardinaaliluvuista kreikasta lainatulla suffiksilla *t*, jota seuraa suvun, luvun ja sijan tunnus, esimerkiksi *efta* 'seitsemän' > *efta + t + o* 'seitsemäs'; 'ensimmäinen' ja 'toinen' ilmaistaan yleisesti suppletii-visilla muodoilla *vaag + un + o* tai *vaag + o* ja *vaur + o* eikä säännöllisillä muodostuksilla *iek + t + o* ja *dui + t + o*. Järjestyslukujen taivutus on identtinen temaattisten *o*-loppuisten adjektiivien kanssa.

▷

Pronomineilla on romanissa samanlainen kaksitasoinen sijajärjestelmä kuin muillakin nomineilla. Ensimmäisen ja toisen persoonan pronominit ovat jatkoa muinais- ja keski-indoarjalaisille muodoille: yksikön ensimmäisen persoonan nominatiivi *me* 'minä' on lähtöisin obliikvimuodosta, mikä viittaa Bubenfkin (2000) mukaan siihen, että protoromanin morfologia olisi käynyt läpi ergatiivisen vaiheen, mutta toisaalta yksikön toisen persoonan *tu* 'sinä' pohjautuu nominatiiviin (Matras 2002: 98–99). Taulukossa (4) esitettävät Suomen romanin ensimmäisen ja toisen persoonan pronominiin muodot ovat varsin samankaltaiset kuin varhaisromanissa:

Taulukko 4. Ensimmäisen ja toisen persoonan persoonapronominiin primarisijat.

Sijamuoto	Yksikkö		Monikko	
	1	2	1	2
Nominatiivi	<i>me</i>	<i>tu</i>	<i>(a)me</i>	<i>tume</i>
Obliikvi	<i>ma(a)n</i>	<i>tu(u)(t)</i>	<i>(a)me(e)n</i>	<i>tumen</i>

Obliikvimuotojen painollisen alkutavun ytimen kesto vaihtelee äänneympäristön mukaan samalla tavoin kuin Suomen romanissa muutoinkin: tavunytimen jälkeinen konsonanttijono estää ytimen pidentymisen, koska muutoin tuloksena olisi yli pitkä tavu (Granqvist 2001b, 2002a, 2002b, tulossa b; Granqvist ja Pirttisaari 2003). Siten esimerkiksi sanan *me* 'minä' itsenäisesti käytetty obliikvi kuuluu *maan* mutta datiiivi *man.ge*. Yksikön toisen persoonan obliikvin loppu-*t* sulautuu tason II tunnuksiin ja säilyy vain itsenäisesti käytetyssä obliikvissa, esimerkiksi *tut + *ke* (sinä + OBL. SG. + DAT.) 'sinulle' > *tu* + *kke* (Matras 2002: 99). Muiden pohjoisten murteiden tavoin Suomen romanissa *(a)me* 'me' lyhenee usein muotoon *me* (mp.). Kolmannen persoonan pronominit esiintyvät Suomen romanissa Walesin romanin, muiden luoteismurteiden ja pohjoisten keskisten murteiden tavoin *j*-alkuisina muodossa *jou* (YKS. MASK.), *joi* (YKS. FEM.) ja *joon* (MON.) (Mts. 100.) Muiden romanimurteiden tavoin niiden obliikvimuodot ovat *l*-vartaloisia ja noudattavat substantiiviparadigmoja: *l* + *es* (MASK.), *l* + *a* (FEM.) ja *l* + *e(e)n* (OBL. PL.) (Matras 2002: 100–101), mutta lähimurteissakin, kuten sintessä, enkliittisinä (esim. Holzinger 1995: 17–18) esiintyvät nominatiivit *l* + *o* (MASK.), *l* + *i* (FEM.) ja *l* + *e* (MON.) puuttuvat. Kolmannen persoonan muodoista on huomattava, että kieliopillisen suvun heikkenemisen myötä tunnusmerkittömät maskuliinimuodot ovat pyrkineet korvaamaan feminiinimuotoja, jotka ovatkin osalla puhujista jääneet käytöstä (Valtonen 1968: 122–123).

Persoonapronominiin yksikön ensimmäisen ja toisen persoonan muodot toimivat myös resiprookki- ja refleksiivipronomineina. Kolmannessa persoonassa on erillinen refleksiivipronomini, joka kuuluu yksikön obliikvissa *pes* ja monikon obliikvissa *pe(e)n*.

Muiden pohjoisten murteiden tavoin Suomen romanissa ensimmäisen ja toisen persoonan possessiivipronominit ovat *m-ir* + *o* 'minun', *t-ir* + *o* 'sinun', *(a)m-ar* + *o* 'mei-

dän' ja *tum-ar + o* 'teidän' (Pott 1844/1845; Matras 2002: 100). Yksikössä näiden rinnalla käytössä ovat lyhyet muodot *m + o* 'minun' ja *t + o* 'sinun', jotka ovat Sampsonin (1926: 159) mukaan kehittyneet ensin *i:n* ja sitten *r:n*kin sisäheiton tuloksena. Suomen romanissa kolmannen persoonan possessiivipronominit olivat jo varhain korvautuneet persoonapronominien genetiiveillä *lesko*, *lako* ja *lengo* (Valtonen 1968: 124), ja nykyromanissa muutkin possessiivipronominit ovat käyneet harvinaisiksi (ks. myös Valtonen 1968: 123). Lyhyet muodot *m + o* ja *t + o* ovat puhekielikorpuksessa hieman pitkiä muotoja yleisempiä. Vielä Thesleffin (1901) sanakirjan lopun paradigmoista nähdään täysi possessiivipronominien suku- ja lukukongruenssi, ja varsin äskettäin Hedman (1996: 123) mainitsee opettajille tarkoitettussa kielioppaassaan sellaisia muotoja kuin *m-ir + i* ja *m-ur + i* (minun + FEM. NOM. SG) 'minun', joista jälkimmäinen on peräisin valakialaisista murteista (Hancock 1995: 75–76; Elšik 2000b; Matras 2002: 100). Kuitenkin on nähtävissä, että nykykielessä sekä possessiivipronomit että persoonapronominien genetiivit ovat muiden genetiivien tavoin lähes täysin lakanneet mukautumasta pääsanansa sukuun ja lukuun osana kielen kehittymistä analyttisempään suuntaan.

Romanin demonstratiivipronominit muodostavat Matrasin (2002: 103–104) mukaan nelitermisen järjestelmän, joka on Euroopan lähikieliin verrattuna typologisesti silmiinpistävä piirre. Demonstratiivipronominit muodostuvat deiktisestä konsonanttivartalosta *d-* tai *k-* tai niiden reduplikoituneesta yhdistelmästä, semanttisia distinktioita kantavasta vokaalista *a* tai *o* (joskus *u*) sekä taivutuspäätteestä, joka koodaa kategorioita 'suku', 'luku' ja 'sija' (Matras 2000; 2002: 103). Vokaali *a* ilmaisee, että referentti on osana kielenulkoista tilannetta, kun taas *o* ja *u* viittaavat entiteettiin, joka joko on jo esitelty tai tullaan esittelemään diskurssissa (Matras 2002: 103). Demonstratiivipronominien primaarisijojen taivutuspäätteet poikkeavat muista nomineista, kuten taulukko (5) osoittaa.

Taulukko 5. Demonstratiivipronominien primaarisijojen päätteet.

Sijamuoto	Yksikkö		Monikko
	Maskuliini	Feminiini ^a	
Nominatiivi	<i>va</i>	<i>ja</i> ^a	<i>l(a)</i>
Obliikvi	<i>les</i>	<i>i</i> ^a	<i>len</i>

^aEi esiinny Suomen romanissa.

Suomen romanissa alkuperäisestä nelitermisestä järjestelmästä on säilynyt kolme pitkää demonstratiivipronomia (*a*)*da + uva* 'tämä', (*a*)*do + uva* 'se' ja *ko + uva* 'tuo'. Lähi-murteista esimerkiksi sintessä (Holzinger 1995: 20) ja Walesin romanissa (Sampson 1926: 164) esiintyvä neljäs muoto *kava* 'tämä tässä' puuttuu. Toisin kuin Matras (2002: 105) olettaa, sananalkuinen tai reduplikoitunut vokaali *a* tai *o* esiintyy Suomen romanissa satunnaisesti, esimerkiksi *adauva*, *odouva*, mutta reduplikoituneita konsonanttivartaloita (kuten *-k_k-*, *-d_k-*) ei tavata lainkaan. Useimmista muista romanimurteista poiketen Suo-

men romanista puuttuvat kokonaan demonstratiivipronominien feminiinimuodot, joita ei ole mainittu missään kuvauksessa. Taivutuspäätteiden *uv* on syntynyt kahden (morfo-) fonologisen prosessin kautta: puolivokaalin *v* geminoitumisesta painollisen alkutavun vaikutuksesta (*da + va > da + vva*) ja koodana olevan puolivokaalin lenitiosta *v > u* (*da + vva > da + uva*). Suomen romanille on tunnusomaista, että koodana oleva puolivokaali heikkenee säännönmukaisesti vokaaliksi (*gav > gau* 'kylä', mutta *gaa.v + es. + ke* 'kylä + OBL. SG. + DAT.', *džuv.l + ja > džuv. + ja > džuu. + ja* 'nainen + OBL. SG.')

(Granqvist 2001b, 2002b, tulossa a; Granqvist ja Pirttisaari 2003). Escuren (1977) hierarkiassa tavunloppuinen asema on kaikkein otollisin ympäristö lenitiolle (lenitiosta ks. myös Bauer 1988; Foley 1977; Lass ja Anderson 1977).

Pitkien demonstratiivipronominien rinnalla on ollut käytössä lyhyitä muotoja, joissa neliterminen järjestelmä on säilynyt: *da* 'tämä', *do* 'se', *ka* 'tämä tässä' ja *ko* 'tuo' (Valtonen 1968: 125). Valtonen (mp.) katsoo, että näitä ei juuri enää käytetä. Puhekielikorpuksessa *do* 'se' esiintyy kuitenkin silloin tällöin pitkän muodon rinnalla attributiivisena: *do tiija* 'se aika', *do saaka* 'se asia'. Kuten Valtonen (mp.) huomauttaa, vartalot *do-*, *da-*, *ko-* ja *ka-* esiintyvät kuitenkin vielä adverbissa, kuten (*a*)*do + i* 'siellä', *da + i* 'täällä', *ko + i* 'tuossa', *ka + i* 'missä' ja niin edelleen.

Demonstratiivipronomininit saavat attributiivisessa asemassa adjektiivien tapaisen taivutuksen. Suomen romanissa ne mukautuvat tuolloin vain pääsanansa lukuun, mutta itsenäisesti käytettyinä niillä on täysi sija- ja lukuparadigma: vertaa esimerkiksi *do + uva romm + es + ke* (se + NOM. SG. romanimies + OBL. SG. + DAT.) 'sille romanimiehelle' ja *doo + les + ke* 'se + OBL. SG. + DAT.', joka on myös leksikaalistunut konjunktioksi 'siksi'. Eräiden muiden murteiden tapainen demonstratiivipronominen emfaattinen postnominiaalinen käyttö (**romm + es + ke doo + les + ke*, vrt. Matras (2002: 105): *e romeske kodoles-ke*) ei ole Suomen romanissa sallittua.

Interrogatiivipronomininit jaetaan toisaalta uusindoarjalaisia kieliä vastaaviin *k*-alkuisiin (*koon* 'kuka', *kai* 'missä, minne', *kaana* 'milloin') ja toisaalta *s*-alkuisiin — sanan *so* 'mikä' johdannaisiin ja taivutusmuotoihin (Matras 2002: 112–113). Muiden pohjoisten murteiden tapaan sanalla *koon* 'kuka' on säännöllinen obliikvi *koon + es* — muualla tavattua konservatiivista obliikvitaivutusta *kas* ei esiinny lainkaan (mts. 112). Monikon nominatiivi on tyypillisemmin $\emptyset$ -merkitty *koon* kuin M $\emptyset$ -*e*-paradigman mukainen *koon + e*. Boretzky ja Iгла (1994b: 326) tulkitsevat sanan *so* 'mikä' polveutuvaksi keski-indoarjalaisten kielten muotojen *kassalkas* välityksellä muinaisindoarjalaisten kielten obliikvista *kasya*. Interrogatiivipronominissa *sar* 'miten' yhdistyvät *s*-vartalo ja vanha ablatiivin päätte (taso III, ks. s. 495), adjektiivien tapaan taipuva *sa(a)v + o* 'millainen' puolestaan on muodostunut *s*-vartalosta ja protoromanin deiktisestä ilmauksesta (Matras 2002: 112). *So + s + ke* 'miksi' on sanan *so* 'mikä' leksikaalistunut datiivi ja *so + s + ta* 'mistä' sen moderni ablatiivi. Interrogatiivipronomininit *kai* 'missä, minne', *so* 'mikä' *sa(a)v + o* 'millainen' ja *koon* 'kuka' toimivat yleisesti romanissa myös relatiivipronomineina (mts. 113), ja niin myös Suomen romanikielessä.

Romanin indefiniittipronominien järjestelmä on kompleksinen ja altis kontaktikielten vaikutuksille, mutta myös alueellisia uudennoksia esiintyy runsaasti. Elškin (2000c) rekonstruktion mukaan varhaisromanin alkuperäinen järjestelmä nojautui vahvasti periytyneisiin indefiniittitunnuksiin *kaj/khaj*, todennäköisesti iranilaista alkuperää olevaan imperonaaliseen indefiniitti-ilmaukseen *či (tši)* ja kreikasta lainautuneeseen modifioijaan

moni (<kr. *μόνος* 'yksin'). Alkuperäisistä indefiniittitunnuksista *kajlkhaj* on lähtöisin Suomen romanin *tšek* 'kukaan' (< *kajek < *kaj-jekh), joka taipuu kuten $\emptyset$ -merkityt maskuliinit, mutta vain yksikön muodoissa. Temporaalisen indefiniittipronominin *tšekkar* '(ei) koskaan' lähtökohtana on *ka-jekhvar* ja paikkaa ilmaiseva *tšeeni*-pronomini 'jossakin, (ei) missään' *kaj + ni* (Matras 2002: 114). *Ni on varhaisromanin indefiniittipartikkeli, joka esiintyy myös sinten sekä Latvian ja Suomen romanin fokuspartikkelissa *ni-na* 'myös', mutta myös itsenäisesti käytettynä emfaattisesti tai samassa merkityksessä kuin partikkeli *ni-na* (Elšik 2000c; Matras 2002: 114). *Komoni(s)* (< *kon-moni) esiintyy useissa romanimurteissa, muun muassa Walesin romanissa (Sampson 1926: 166–167) ja Piemonten sintessä (Matras 2002: 115), indefiniittipronominina, jonka merkitys on 'joku, kuka tahansa'. Suomen romanissa *moni* ei ole produktiivinen, ja myös sana *komun + is* on käytöltään ja merkitykseltään aidosti substantiivinen 'ihminen'. Varhaisromanin perua oleva tai vieläkin vanhempi romanian sanasta *oare* kehittynyt *vare* (mp.) on dokumentoitu Suomen romanissa vain sanassa *varekai* 'jossakin', joka esiintyy eri sanastolähteissä, muun muassa Thesleffillä (1901), Jalkion ja Kronqvistin sanastoissa, Mustalaiskielen normatiivissa sanastossa sekä Koivistolla (1994).

TIIVISTELMÄ

Artikkelissa on kuvattu Suomen romanin nominivartaloiden tärkeimpiä morfologisia perusomaisuuksia ja esitelty vartaloa edeltävät ja seuraavat morfotaktiset perusluokat, joita ovat prefiksit, johtimet, päätteet ja liitteet. Primaarisijojen nominatiivin ja obliikvin pohjalta on esitelty 23 substantiivien ja 4 adjektiivien taivutusparadigmaa sekä tarkasteltu numeraaleja ja merkittävimpiä pronominityyppejä.

Suomen romanissa nominivartaloiden olennaisimmat morfologiset perusominaisuudet heikkenevät: kahtiajako leksikon temaattisen ja atemaattisen komponentin välillä pyrkii purkautumaan kommunikaation kannalta tarpeettomana ja analogisena, kieliopillisen suvun oppositio on jo pitkälti purkautunut todennäköisimmin suomen adstraattivaikutuksesta ja elollinen–eloton-kahtiajaon morfologinen ilmaiseminen akkusatiivissa on paljolti vähentynyt.

Tämän jälkeen käsitelimme leksikon temaattisen ja atemaattisen komponentin kahtiajaon purkautumista ja sen seurauksia nominimorfologiassa. Purkautumisen myötä on ilmennyt ristiriitaisia ja kaksisuuntaisia muutostendensejä. Osoitimme, että temaattisia adjektiivinjohtimia liitetään jossain määrin myös atemaattisiin juuriin ja päinvastoin. Samoin temaattisten maskuliinien taivutustyyppi *M o-e* pyrkii laajenemaan paitsi muihin temaattisiin paradigmoihin (kuten $\emptyset$ -merkittyihin maskuliineihin ja kieliopillisen suvun heiketessä tendenssinomaisesti myös $\emptyset$ -merkittyihin ja *i*-loppuisiin feminiineihin), myös valtaosaan (kaikkiin?) atemaattisten maskuliinien taivutustyypeistä, jolloin tuloksena on uusia taivutusparadigmoja, jotka itse asiassa lisäävät variaation määrää ja mutkistavat järjestelmää. Temaattisten adjektiivien *e*-loppuinen monikko on myös alkanut korvata atemaattista *a*-monikkoa, esimerkiksi *fiin + a ~ fiin + e* (viisas + NOM. PL.) 'viisaat'. Toisaalta temaattisten *i-b + a*-loppuisten abstraktisubstantiivien taivutus pyrkii muuttumaan atemaattisten *a*-loppuisten feminiinien mukaiseksi, jolloin syntyy taivutustyyppi (*M a-i).

Kieliopillisen suvun ja luvun oppositioiden purkautuessa kieli kehittyi analyttisem-

▷

pään suuntaan: kaikkien nominien genetiivit ovat jo lakanneet kongruoimasta pääsanansa kanssa suvussa ja luvussa. Adjektiiviattribuuttien kongruenssi pääsanansa kanssa luvussa ja varsinkin suvussa on alkanut niin ikään väistyä Suomen romanissa.

Nominien taiputuksessa on nähtävissä samankaltaisia pyrkimyksiä isomorfismiin ja agglutinoiviin rakenteisiin kuin Pirttisaari (2002) on osoittanut Suomen romanin partisiipeista. Prototyyppejä agglutinoivia rakenteita tuottavat taiputustyyppit ovat pyrkineet korvaamaan morfofonologisehtoisia vartalonmuutoksia edellyttäviä paradigmoja. Tämä koskee erityisen selvästi temaattisia *i*-loppuisia feminiinejä, joiden obliikvin muodostukseen liittyy erityyppisiä vartalon muutoksia. Esimerkiksi sanan *tšefn + i* 'palko' alkupe-
räisen obliikvin *tšef + ja* rinnalla on alkanut esiintyä täysin agglutinoiva *tšefn + ija* (Koivisto 1994).

LYHENTEET

ABL.	ablatiivi
ADV.	adverbin tunnus
DAT.	datiivi
F(EM.)	feminiini
GEN.	genetiivi
INSTR.	instrumentaali
KOMP.	komparatiivi
LAAJ.	laajennus
LIITEPART.	liitepartikkeli
M(ASK.)	maskuliini
NOM.	nominatiivi
OBL.	obliikvi
PL.	monikko
SG.	yksikkö

LÄHTEET

- ARISTE, PAUL 1940: Über die Sprache der finnischen Zigeuner. – *Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat* s. 206–221. *Annales Litterarum Societatis Esthonicae* 1938:2.
- BAKKER, PETER 1997: Athematic morphology in Romani: The borrowing of a borrowing pattern. – Yaron Matras ym. (toim.), *The typology and dialectology of Romani* s. 1–22. Current issues in linguistic theory 156. Amsterdam: Benjamins.
- BAKKER, PETER – KYUCHUKOV, HRISTO 2000 (toim.): *What is the Romani language?* Centre de recherches tsiganes. Hertfordshire: University of Hertfordshire Press.
- BAKKER, PETER – MATRAS, YARON 1997: Introduction. – Yaron Matras ym. (toim.), *The typology and dialectology of Romani* s. 1–22. Current issues in linguistic theory 156. Amsterdam: Benjamins.
- BAKKER, PETER – VAN DER VOORT, HEIN 1991: Para-Romani languages: An overview and some speculations on their genesis. – Peter Bakker & Marcel Cortiade (toim.), *In*

- the margin of Romani: Gypsy languages in contact* s. 16–44. Amsterdam: Institute for General Linguistics.
- BAUER, LAURIE 1988: What is lenition? – *Journal of linguistics* 24 s. 381–92.
- BORETZKY, NORBERT 1989: Zum Interferenzverhalten des Romani. Verbreitete und ungewöhnliche Phänomene. – *Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung* 42/3 s. 357–374.
- 1992: Zum Interferenzverhalten des Romani. Verbreitete und ungewöhnliche Phänomene. – *Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung* 44 s. 227–251.
- 1994: *Romani. Grammatik des Kalderaš-Dialekts mit Texten und Glossar*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- 1999b: South Balkan II as a Romani dialect branch: Bugurdži, Drindari, and Kalajdži – *Romani Studies*, fifth series 10, s. 105–183.
- 1993: *Lautwandel und Natürlichkeit. Kontaktbedingter und endogener Wandel im Romani*. Arbeitspapiere des Projektes »Prinzipien des Sprachwandels« 15. Essen: Universität GH Essen, Fachbereich Sprach- und Literaturwissenschaften.
- 1994: *Wörterbuch Romani–Deutsch–Englisch für den südosteuropäischen Raum: mit einer Grammatik der Dialektvarianten*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- BORIN, LARS – VUORELA, KATRI 1998: Finnish Romani. – Ó. Corráin, A. & S. Mac Mathúna (toim.) 1998. *Minority languages in Scandinavia, Britain and Ireland* s. 51–76. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Celtica Upsaliensia 3. Uppsala.
- BUBENÍK, VÍT 2000: Was Proto-Romani an ergative language? – Viktor Elšík & Yaron Matras (toim.), *Grammatical relations in Romani: The noun phrase* s. 205–227. Current issues in linguistic theory 211. Amsterdam: Benjamins.
- BYBEE, JOAN 1985: *Morphology: A Study of the relation between meaning and form*. Typological studies in language 9. Amsterdam: Benjamins.
- CECH, PETRA – HEINSCHINK, MOZES F. 1996: *Sepečides-Romani*. Languages of the World / Materials 106. München: Lincom Europa.
- 1999: *Sepečides-Romani: Grammatik, Texte und Glossar eines türkischen Romani Dialekts*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- DRESSLER, WOLFGANG U. 1985: *Morphology: The dynamics of derivation*. Ann Arbor: Karoma.
- ELŠÍK, VIKTOR 2000a: Romani nominal paradigms: their structure, diversity, and development. – Viktor Elšík & Yaron Matras (toim.), *Grammatical relations in Romani: The noun phrase* s. 9–30. Current issues in linguistic theory 211. Amsterdam: Benjamins.
- 2000b: Dialect variation in Romani personal pronouns. – Viktor Elšík & Yaron Matras (toim.), *Grammatical relations in Romani: The noun phrase* s. 65–94. Current issues in linguistic theory 211. Amsterdam: Benjamins.
- 2000c: Inherited indefinites in Romani. – 5th International Conference on Romani Linguistics, Sofia 14.-17.9.2000. Moniste.
- ELŠÍK, VIKTOR – HÜBSMANNOVÁ, MILENA – VSEBKOVÁ, HANA 1999: The southern central (ah-imperfect) Romani dialects of Slovakia and Northern Hungary. – Dieter W. Halwachs & Florian Menz (toim.), *Die Sprache der Roma: Perspektiven der Romani-Forschung in Österreich im interdisziplinären und internationalen Kontext*. Kla-

- genfurt: Drava.
- ESCURE, G. 1977: Hierarchies and phonological weakening. – *Lingua* 43 s. 55–64.
- FOLEY, J. 1977: *Foundations in theoretical phonology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FRIEDMAN, VICTOR A. 1991: Case in Romani: Old grammar in new affixes. – *Journal of the Gypsy lore society* 5:1 s. 85–102.
- GANANDER, KRISTFRID 1779: Undersökning om De så kallade TATTERE eller Zigeuner, Cingari, Bohemiens, Deras härkomst, Lefnadssätt, språk m.m. Samt om, när och hwarest några satt sig ner i Swerige? Käsikirjoite. Vitterhetsakademien, Tukholma.
- GOLDSMITH, J. 1994: *Autosegmental and metrical phonology*. Cambridge: Blackwell.
- GRANQVIST, KIMMO 2001a: Suomen romanikieli. – *Kielikello* 1 s. 4–8.
- 2001b: Suomen romanikielen puolivokaali /j/ ja puolivokaalin muodostukseen liittyvät morfofonologiset prosessit. – *XXVIII Kielitieteen päivät Jyväskylässä 17.–19.5.2001. Esitelmien tiivistelmät*.
- 2002a: Romanikielen lautakunnan suosituksia. – *Latšo Diives* 3–4 s.14–16.
- 2002b: Finnish Romani phonology and dialectology. – *SKY Journal of linguistics* 15 s. 61–83.
- tulossa a: ROMTWOL. An implementation of a two-level morphological processor for Finnish Romani. – *Proceedings of the 6th International Conference of Romani Linguistics*. München: LINCOM Europa.
- tulossa b: Suomen romanikielen fonetiikkaa.
- tulossa c: Intrasentential code-switching in Finnish Romani.
- GRANQVIST, KIMMO – PIRTTISAARI, HELENA 2003: Suomen romanin leksikaalisista kerrostumista ja niille ominaisista fonologisista ja morfologisista prosesseista. – *Puhe ja kieli* 23:1 s. 25–41.
- HAARMANN, HARALD 1985: Zur lexikalischen Charakteristik massiver Kontaktsprachen: Entlehnte Körperteilbezeichnungen im Zigeunerischen. – *Indogermanische Forschungen* 89 s. 66–88.
- HALWACHS, DIETER W. 1998: *Amaro vakeripe Roman hi — Unsere Sprache ist Roman: Texte, Glossar und Grammatik der burgenländischen Romani-Variante*. Klagenfurt: Drava.
- HANCOCK, IAN 1995: *A handbook of Vlax Romani*. Columbus: Slavica.
- HEDMAN, HENRY 1996: *Sar me sikjavaa romanes. Romanikielen kielioppiopas*. Jyväskylä: Opetushallitus.
- HOLZINGER, DANIEL 1995: *Romanes (Sinte)*. Languages of the World / Materials 105. München: Lincom Europa.
- IGLA, BIRGIT 1996: *Das Romani von Agia Varvara. Deskriptive und historisch-vergleichende Darstellung eines Zigeunerndialekts*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- JALKIO, OSKAR: *Mustalais-suomalaisen sanasto*. Käsikirjoitus. Romano Mission hallussa Helsingissä.
- KARLSSON, FRED 1983: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Helsinki: WSOY.
- KARITUNEN, FRANCES 1975: More Finnish clitics: Syntax and pragmatics. – Indiana University Linguistics Club. Moniste.
- KAUFMAN, TERRENCE 1979: Review of Weer Rajendra Rishi, Multilingual Romani dictionary. – Ian Hancock (toim.), *Romani sociolinguistics* s. 131–144. International jour-

- nal of the sociology of language 19. The Hague: Mouton.
- KOIVISTO, VILJO 1987: *Rakkavaha romanes. Kaalengo tšimbako sikjibosko liin*. Ammattikasvatushallitus: Helsinki.
- 1994: *Romano–finitiko–angliko laavesko liin. Romani–suomi–englanti-sanakirja. Romany–Finnish–English dictionary*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 74. Helsinki: Painatuskeskus.
- 2001: *Suomi–romani-sanakirja. Finitiko–romano laavesko liin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 811, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 117. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- KRONQVIST, AXEL: *Mustalais-suomalaisen sanakirja*. Käsikirjoitus. Romano Mission hallussa Helsingissä.
- LASS, ROGER – ANDERSSON, J. 1977: *Old English phonology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LEBEN, W. 1973: *Suprasegmental phonology*. Väitöskirja. MIT.
- LEIWO, MATTI 1999: Suomen romanikielen asemasta ja huollosta. – Seppo Pekkola (toim.), *Sadanmiehet. Aarni Penttilän ja Ahti Rytkösen juhla kirja* s. 127–139. Suomen kielen laitoksen julkaisuja 41. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MASICA, COLIN P. 1991: *The Indo-Aryan languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MATRAS, YARON 1999: *s/h* alternation in Romani: A historical and functional interpretation. – *Grazer Linguistische Studien* 51 s. 99–129.
- 2000: The structural and functional composition of Romani demonstratives. – Viktor Elšik & Yaron Matras (toim.), *Grammatical relations in Romani. The noun phrase* s. 95–122. *Current issues in linguistic theory* 211. Amsterdam: Benjamins.
- 2002: *Romani: A linguistic introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MCCARTHY, J. 1988: OCP effects: Gemination and antigemination. – *Linguistic inquiry* 17 (2) s. 207–263.
- Mustalaiskielen normatiivi sanasto* 1971: Eripainos Mustalaiskielen ortografiakomitean mietinnöstä 1971: A 27. Moniste. Helsinki.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: *Suomen kielen kielioppi*. WSOY: Helsinki.
- PIRTTISAARI, HELENA 2002: *Suomen romanin partisiippien morfologiaa*. Pro gradu -työ. Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitos.
- POTT, AUGUST FRIEDRICH 1844/1845: *Die Zigeuner in Europa und Asien. I–II. Ethnographisch-linguistische Untersuchung, vornehmlich ihrer Herkunft und Sprache, nach ge-druckten und ungedruckten Quellen*. Halle: Heynemann.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 1972: Mustalaiskielen erikoispiirteitä. – *Zirikli* s. 30–34.
- SAMPSON, JOHN 1926: *The dialect of the Gypsies of Wales being the older form of British Romani preserved in the speech of the clan of Abram Wood*. Oxford: Clarendon.
- SCHMID, WOLFGANG P. 1963: Das zigeunerische Abstraktsuffix *-ben/pen*. – *Indogermanische Forschungen* 68 s. 57–68.
- 1968: Zur Bildung der Abstrakta in den Zigeunerndialekten Europas. – Herbert E. Brekle & Leonhard Lipka (toim.), *Wortbildung. Syntax und Morphologie* s. 210–216. The Hague: Mouton.
- TEMO, YRJÖ: *Suomi–romani-sanaluettelo*. Käsikirjoitus luovutettu 1984 Kotimaisten kielten

▷

tutkimuskeskukselle.

- THESLEFF, ARTHUR 1901: *Wörterbuch des Dialekts der finnländischen Zigeuner*. Acta Societatis Scientiarum Fennicae XXIX:6. Helsinki.
- VALTONEN, PENTTI 1966: Sanskriittiako, vaiko vain sekakieli? – *Kotitiellä* 2 s. 44–47.
- 1968: *Suomen mustalaiskielen kehitys eri aikoina tehtyjen muistiinpanojen valossa*. Lisensiaatintyö. Helsingin yliopiston Aasian ja Afrikan kielten laitos.
- 1972: *Suomen mustalaiskielen etymologinen sanakirja*. Tietolipas 69. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1979: Trends in Finnish Romani. – Ian Hancock (toim.), *Romani sociolinguistics* s. 131–144. International journal of the sociology of language 19. The Hague: Mouton.
- VUOLASRANTA, MIRANDA – HAGERT, ARMAS – MAJANIEMI, PÄIVI – HUTTU, HENNA 2003: *Romani tšimbako buttiako liin* 1. Helsinki: Opetushallitus.
- WENTZEL, TATJANA W. 1980: *Die Zigeunersprache (Nordrussischer Dialekt)*. Leipzig: Enzyklopädie.
- YIP, M. 1988: The OCP and phonological rules: a loss of identity. – *Linguistic inquiry* 19 (1) s. 65–100.

THE NOMINAL MORPHOLOGY OF FINNISH ROMANI

The article presents an overview of the nominal morphology of Finnish Romani. It seeks to increase knowledge of the diachronic and synchronic development of the language and to present new information on changes in language typology. The writers examine the blurring of the principal dichotomies (grammatical background, vibrancy and thematic status) in the nominal morphology of Romani and highlight the bi-directional and conflicting nature of the changes taking place. The dismantling of these oppositions has made the language more analytical in its typology, while also adding considerably to the amount of variation. This is evident in derivational morphology as much as in inflection, for instance in the creation of a large number of new nominal case paradigms. Based on the primary case forms nominative and oblique, the writers estimate that there are 23 nominal paradigm types and four adjective paradigms.

A second layer in the case system is formed by the so-called secondary cases, which are all agglutinative; the number of these cases has decreased since the prepositional lost its productiveness. Similarly, the vocative is no longer used, though this is neither a primary nor a secondary case. A third layer in the case system consists of what are termed analytical adpositions,

which are mostly adverb markers. Alongside the adverbs making use of old analytical adpositions are neologisms that have perhaps been created following the lexicalisation of locative and ablative identifiers; these neologisms are based on the dominant primary and secondary cases.

Pronouns in Romani have the same two-level case system as other nominals. The personal pronouns of Finnish Romani are very similar to those of Early Romani, although the feminine form of the third person singular has become rare. The possessive pronouns are also being substituted by genitive forms of personal pronouns. ■

Kirjoittajien osoite (address):

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus

Sörnäisten rantatie 25

00500 Helsinki

Sähköposti: *kimmo.granqvist@kotus.fi*

henry.hedman@kotus.fi